

СТРАТЕГИЯ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ И ПОВИШАВАНЕ НА ГРАМОТНОСТТА 2016-2018година

1. Грамотността като феномен

Грамотността е основен фактор за личен и обществен просперитет. Тя е от решаващо значение за способността на човека да се развива като личност, да се учи през целия живот и да участва пълноценно в обществото. Грамотността е фактор за повишаването на производителността на населението в трудоспособна възраст, което води до икономически растеж и подобряване на социално-икономическите фактори. Негативни са последиците от ниските равнища на грамотност – ограничени възможности за заетост, бедност, неравенство в здравеопазването, ограничено социално и политическо участие. Придобиването на грамотност дава възможност на всеки да живее здравословно, отговорно, независимо и да постига успехи. В отделните периоди от развитието на личността обаче тя има специфични проявления и се разглежда в различни аспекти. Ето защо е важно преди да анализираме факторите и тенденциите за развитие да изясним обхвата и съдържанието на понятието грамотност. В последните години различни фактори провокираха говоренето на тази тема – постиженията на българските ученици в националното външно оценяване и в международните изследвания, както и констатирането на пряка зависимост между равнището на грамотност и социално-икономическите и демографските фактори. Значимостта на въпроса за повишаване на грамотността в българското училище намира отражение и в стремежа да се измести фокусът на внимание от граматично ориентираното към комуникативно ориентираното обучение по език. Досега у нас не съществува общоприето понятие за грамотност. Традиционното разбиране за грамотността най-често се свързва с усвояването на четене и писане на родния език (или на езика, официален за дадената страна, където живее човекът).

2. ВИЗИЯ

Изграждане на общество на знанието, в което грамотността заема централно място за индивидуалното и общественото развитие и служи като основа за интелигентен растеж.

3. ВОДЕЩИ ПРИНЦИПИ ПРИ ИЗПЪЛНЕНИЕ НА СТРАТЕГИЯТА

Изпълнението на стратегията ще бъде в съответствие с принципите на:

- Партньорство – възможно най-широко участие на всички институции на национално, регионално, областно и общинско равнище, медии, детски градини, училища, библиотеки, граждански организации и др. Спазването на принципа на

партньорство ще допринесе за ефективното изпълнение на стратегията и повишаване на капацитета за развитие на предприетите мерки и дейности.

- Концентрация – усилията при изпълнението на стратегията ще бъдат съсредоточени в конкретни области, свързани с насърчаването и развитието на грамотността.

- Допълняемост – дейностите, планирани в стратегията, ще бъдат допълвани с инициативи, изпълнявани и финансирани извън планираните в стратегията мерки и средства. Дейностите в стратегията кореспондират с основни политики, насочени към повишаване на грамотността, очертани в други стратегически документи и национални програми .

- Всеобхватност – създаване на широка среда, в която ще бъдат създадени условия и реализирани дейности за насърчаване и развитие на грамотността. Благоприятната среда включва дома, детските градини и училищата, библиотеките и др.

4. СТРАТЕГИЧЕСКИ И ОПЕРАТИВНИ ЦЕЛИ

4.1. Стратегическа цел

Постигане на равнище на функционална грамотност, което ще осигури възможност за личностно и обществено развитие и ще спомогне за постигането на интелигентен, приобщаващ и устойчив растеж на икономиката.

4.2. Оперативни цели

4.2.1 Създаване на благоприятна среда

Създаването на благоприятна среда е основна предпоставка за повишаване на интереса и мотивацията за усъвършенстване на уменията. Изграждането на среда, в която грамотността да бъде насърчавана, трябва да обхване всички възрастови групи. В изпълнение на конкретната оперативна цел ще бъдат организирани и провеждани различни инициативи на училищно и общинско ниво, свързани с популяризиране на ползите от повишаването на грамотността

5. ПОЛИТИКИ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ И РАЗВИТИЕ НА ГРАМОТНОСТТА

5.2. Политики при децата в началната училищна възраст

По време на началния етап се постига начална грамотност и се полагат основите за придобиване на функционална грамотност. Периодът на началното ограмотяване в I клас завършва с придобиването на началната грамотност, която се надгражда във II и в III клас, за да намери израз в края на IV клас в придобиване на ключови за целия образователен процес умения за четене, писане и разбиране на текст. Изгражда се базовата грамотност като необходима предпоставка за функционалната грамотност. Съвременното начално ограмотяване не се ограничава с формирането на техниките за четене и писане, а решава далеч по-амбициозни задачи, свързани с общуването в различните сфери от детския живот. Изграждането на механизмите на четене и писане изисква не само време, но и адекватна подкрепа на всяко дете според индивидуалните му потребности. Индивидуализацията и диференциацията в обучението са съществени характеристики на началното училище, които намират израз при използваните стратегии на преподаване и на ограмотяване. Чрез индивидуална подкрепа на учениците, които имат трудности при четене, се осигурява превенция на проблема за трайното им изоставане по всички учебни предмети. Идентифицирането на причините

за съществуващите говорни проблеми при някои деца е необходимо условие за преодоляването на трудностите им при формиране на четивната техника. Адекватната професионална подкрепа на децата при четене през първите години на училищното образование е основен фактор за успешна учебна дейност и позитивно отношение към книгата. Възможностите за индивидуална и диференцирана работа се откриват както в рамките на учебния процес по български език и литература, така и чрез избираемата подготовка или допълнителна работа, провеждана под формата на консултации по време на образователния процес и извън него. Поставянето на детето в центъра на образователния процес променя посоката на педагогическото взаимодействие от езика, изучаван от ученика, към ученика, изучаващ езика. Този нов аспект на обучението по български език и литература е обвързан с непрекъснатото повишаване на квалификацията на началните учители, които трябва да притежават не само знания за теоретичните основи на ограмотяването, но и набор от компетентности, свързани със съвременните аспекти на четенето, вкл. четенето от електронен носител.

Дейностите за създаване и поддържане на мотивация за четене, разбирано преди всичко като начин за общуване в разнообразни житейски ситуации, са от изключителна важност за постигането на начална грамотност. Те следва да подпомагат реализирането на съвременните стандарти и учебни програми, основани на разбирането, че умението да се работи с текст е водещо умение спрямо всички останали умения, ключови за съвременната икономика. Създаването и поддържането на мотивацията за четене е неизменно свързана и с наличието на библиотеки и места за четене. Обогатяването им с нови заглавия е задача, чието решаване изисква съвместни усилия и съобразяване с читателските интереси и потребности на конкретната възрастова група. След периода на началното ограмотяване насърчаването на мотивацията за четене следва да включва и насърчаване на четенето от електронен носител. Съвременните реалности, в които цифрови устройства са неотменна част от детския живот, налагат училищните политики да отчитат предимствата им, свързани с намаляване на възрастта за първата среща на детето с азбуката чрез компютърната игра и с бързия достъп до информация чрез интернет. Търсенето на иновативни пътища за осъвременяване на образователния процес включва замяна на традиционните условия за учене чрез хартиени материали с електронни учебни материали и с интегриране на информационните технологии в образователния процес. За използването на текстове и материали, които да са алтернатива на традиционните средства за обучение, от изключителна важност е подборът на софтуерното средство за работа в часа. Очакванията са свързани с позитивна промяна в отношението на учители и ученици към ролята на ИКТ в учебния процес и развиване на способността на учениците за творчество, самостоятелност и интегриран подход към ученето. Приемствеността между детската градина и училището благоприятства успешната адаптация на детето в I клас и по-лесното преодоляване на кризата на седмата година в психологическото му развитие. Тя предполага тясно взаимодействие между учителите от детската градина и от началното училище както в организационен, така и в методически аспект. За някои ученици, които работят по индивидуални програми за развитие, не е постигната необходимата степен на грамотност в края на IV клас и е необходимо учителите от началния и от

прогимназиалния етап да се обединят около необходимия обем от знания и умения, които да бъдат усвоени в началния етап и които са необходими за по-нататъшно обучение. Дори да няма значителни различия в нивото на уменията, придобити от 10-годишните ученици, е необходима добре обмислена и целенасочена работа в прогимназиалния етап за развитие на уменията, които все още не са усъвършенствани. Безспорен е фактът, че началните учители притежават необходимите практически и теоретични знания за огромяване на учениците и за своевременното установяване на трудности при четене. Когато обаче в класа има ученик с трудности в четенето, е необходимо да бъде потърсено съдействието на компетентен специалист и да се осъществи екипна работа за преодоляването им извън часа по български език и литература. Това на практика изисква осигуряване на квалификация на всички учители в областта на съвременните методи на преподаване и на диагностика на четенето. В периода на началната училищна възраст децата проявяват интерес към книгите и обичат да четат. Дали този интерес ще остане траен или постепенно ще угасне зависи както от училището, така и от семейната среда. Понякога родителите прехвърлят отговорностите, свързани с ученето и развитието на децата, изцяло към училището. За поддържането на интереса към четенето за удоволствие обаче огромна роля играят семейните навици в общуването с книгите. Дори семействата, които не могат да отделят достатъчно време и средства за закупуване на материали за четене (списания и книги) за домашната библиотека, може да стимулират интереса към книгата чрез ползване на книгите от обществените библиотеки и четене вкъщи. Училището има методическия потенциал да подкрепи родителите при реализиране на тези дейности и да осъществи посредническа роля между тях и останалите културни институции, предлагащи възможности за насърчаване на четенето. Някои от родителите имат амбицията детето да чете, преди да са създадени необходимите предпоставки за това. Без да отрича необходимостта от родителска подкрепа на детето в процеса на огромяване, училището трябва да приобщава семейството към задачите на училищното обучение и да отвори вратите на класната стая за общи дейности и съвместно търсене на пътищата за преодоляване на трудностите при четене.

5.3. Политики при юношите

Ключов период от развитието е юношеството и обучението през него е много важно, защото е свързано с придобиването на функционална компетентност, гарантираща създаването на основи за успешно справяне в различна социална среда – в дома, в училището, в професионалната общност. Придобиването на функционална компетентност в прогимназиалния трябва да бъде ангажимент не само на учителите по български език и литература, но и на учителите по всички учебни предмети. Четенето и слушането на текстове, говоренето и писането следва да са във фокуса на внимание във всеки учебен час, като за целта се оптимизират стандартите за учебно съдържание и учебните програми и се квалифицират всички учители в придобиването на съответните умения. Учителите по всички учебни предмети трябва да преосмислят подходите, средствата и методите на обучение. Комуникативният подход в обучението трябва да стане водещ не само по български език и литература и учителят да работи така, че да е в съзвучие със съвременното разбиране на грамотността въобще и на четивната грамотност в частност. Текстът трябва да се превърне в обект, „потопен” в

житейски контекст, а задачите върху него да предполагат оценка в каква степен юношите са способни да се справят в реални житейски ситуации. Усвояването на учебното съдържание трябва да бъде улеснено и обогатено чрез осигуряване на разнообразни, атрактивни, близки до светоусещането на съвременните юноши печатни и електронни материали. По този начин учениците ще бъдат мотивирани и въввлечени в учебния процес, от една страна, а придобиването на конкретните знания и умения за работа с различни по вид текстове ще се случва със средствата на съвременните технологии. За координирането на различни инициативи, насочени към стимулиране на четенето на национално, областно и локално ниво, допринасят възможностите на електронните образователни портали, в които се концентрират информационни източници за различни възрастови групи. Изключително благодатна е тяхната роля за обмен на добри инициативи и училищни практики. Интегрирането на информационните технологии в образователния процес изисква използване на нови софтуерни решения с подчертана образователна стойност. Приемствеността между началния и прогимназиалния етап създава условия за успешната адаптация на юношите и за по-лесното преодоляване на промените по отношение на учители, учебни предмети, изисквания, очаквания от тях. Всичко това би могло да се случи само с тясно взаимодействие между учителите от двата етапа в организационен и в методически аспект, особено в V клас. Необходима е добре обмислена и целенасочена работа в прогимназиалния етап за развиване на уменията, които все още не са усъвършенствани. Преодоляването на погрешното убеждение, че грамотността на учениците трябва да бъде завършена до края на началния етап, предполага прилагане от страна на прогимназиалните учители на индивидуален подход към всеки юноша. Провежданите периодично стандартизирани външно и вътрешното оценяване следва да дават ясна картина за постиженията на учениците и за нуждите от оптимизирането на методите на обучение, от осъвременяване на образователната среда. Оценяването следва да се съобразява както със спецификите на конкретния учебен предмет и на класа, така и с очакваните резултати в края на всеки етап, от една страна, а от друга – с наложилите се международни оценявания.

6. ПАРТНЬОРИ

Основен двигател на изпълнението на тази стратегия са учителите, макар че насърчаването и развитието на грамотността не е задача само на училището и проблемите, свързани с грамотността, не може да се решат само и единствено чрез административни инициативи на Министерството на образованието и науката. За постигането на успех са необходими интегрирани политики, които да въвличат всички заинтересовани страни, т.е. цялото общество.

7. ФИНАНСИРАНЕ НА СТРАТЕГИЯТА

Финансирането на Стратегията ще се осъществява в рамките на средствата, планирани по бюджета на училището, със средства по Национални програми за развитие .

8. ИНДИКАТОРИ ЗА ИЗМЕРВАНЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ИЗПЪЛНЕНИЕТО

- Достигане на 80 % постижимост на държавните образователни изисквания за учебно съдържание по български език и литература в началния етап, измерена чрез националното външно оценяване в края на IV клас до 2020 г

- Достигане на 65 % постижимост на очакваните резултати от обучението по български език и литература, измерена чрез националното външно оценяване в края на VII клас

9. ПЛАНИРАНЕ, НАБЛЮДЕНИЕ, ОТЧИТАНЕ И ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА СТРАТЕГИЯТА

9.1. Координационен механизъм

За целите на ефективното изпълнение на Стратегията се създава координационен механизъм, обединяващ усилията на всички партньори, включени в изпълнението на планираните мерки. Механизмът има за цел подобряване управлението на информацията и осигуряване на оптимални условия за планиране и отчитане на изпълнението на стратегията.

9.2. План за изпълнение на стратегията и отчитане

За изпълнение на стратегията се изготвя:

- Училищен план

9.3. Наблюдение и отчитане

За напредъка в постигането на високи, но реалистични цели за подобряване на грамотността отговарят директорът и гл.учител.

9.4. Оценка на изпълнението на стратегията

Оценката за изпълнението на стратегията има за цел да осигури информация за постигане на целите и ефективността на предприетите мерки. Целта на оценката е да се очертаят най-подходящите решения за бъдещите дейности и да се получи представа за полезността на стратегията. След извършване на първата оценка при необходимост ще бъдат предприети промени в планираните мерки или ще бъдат включени нови мерки.

Настоящата Стратегия е приета на заседание на ПС с протокол №5/15.11.2016г.